

FOX

PÁRATLAN OLDAL - XLVI. évfolyam 13. szám, 2002. március 29.

Engedjék meg, hogy bemutassam dr. Egri Oszkárt. Polgári foglalkozása szerint jogász, esetünkben a 20th Century Fox alapítójának egyetlen és egyben utolsó élő magyarországi rokona, ahhoz azonban, hogy bármit megértsünk e kapcsolatból, vissza kell forgatnunk az időt 1990-ig. A politikai rendszerváltás első lázas nyarán a lapok hírül adták: Budapesten tartja éves szokásos találkozóját a filmes Fox világcég európai vállalatainak vezérkara. A minden évben más-más városban megtartott ülésen természetesen az amerikai anyaintézmény is képviselteti magát, viszont a magyarországi üzleti randevún a vendégek külön tisztelegni óhajtanak a jeles alapító hazája és szülőhelye, Tolcsva előtt is.

Az eseményre ugyan az egyik elegáns szállodában került sor, de valahogy néhány rövid órára, egy szép fogadás erejéig, az Országház kupolatermét is megnyitották a valóban díszes sereglet előtt.

Egri doktor úgy vélte, ő csak és kizárólag azért nem kapott meghívást az eseményre, mert a vállalat irányítói nem tudtak róla. Ezért az első lépése az volt, hogy ezen változtasson. Valamiképp eljutott a szervező titkárságig, ahol meglepetésére nagy megértéssel és tisztelettel fogadták, s ők maguk vetették fel: találkozzon a cég nagyhatalmú elnökével. Addig is, amíg odahívták, kezébe adtak egy díszes ismertetőt. Oszkár innen tudta meg, hogy az ő dédnagymamája valahai édestestvérének nevét viselő Fox cég több száz mozit, tucatnyi filmgyárat, laboratóriumot, újabban videostúdiót és forgalmazó helyet jegyez.

Az örökös reményeket tápláló rokon - ne feledjük, 1990-ben a privatizálás, a vagyonalapítás izgalmaiban élt az ország - ezen is csodálkozhatott volna, de az igazi ámulat akkor következett be, amikor számára, a családi kapcsolatot és a lehetséges örökséget is szimbolizálva, megjelent az Elnök. Mr. President ugyanis - fekete volt. Méghozzá szénfekete férfiú, aki ötezer fehéren világító foggal üdvözölte dr. Egrit, jöllehet barátsággal, de mégiscsak két méter tíz centi magasból lehajolva.

Kifejezett érdeklődéssel hallgatta a rokoni legendáriumot. Ebben két Fux - igazság szerint Fuchs - lány kapott különös szerepet: az egyik hölgyet bizonyos Fried vagy Friedmann vette feleségül, és közös gyermekük volt Vilmos. A másikat, az apró termetű Lea Lottit pedig Resofszki Lőb Leopold szatócs és korcsmáros vezette a chüpe, azaz az esküvői baldachin alá, hogy aztán leányuk, Szerénke, később - mint majdani nagymama - hozzámenjen dr. Ellenbogen Ignác úrhoz, Sümeg város főrabbiájához, dr. Egri Oszkár nagyapjához. Hála istennek Mr. President e bonyolult családfáról hallván még nem vesztette el az érdeklődését, mert csak most jött a java. Vagyis a Vilmosból Williammé lett rokon története. Mert számára mégiscsak ez volt az érdekes.

Szóval Vilmos-William Amerikába jószerével csecsemőként került. Ám ahogy cseperedett, majd belépett az üzleti világba, a Fried, esetleg a Friedmann név számára már nem volt megfelelő. Végül édesanyja nevét vette fel, tehát a Fuchs mellett döntött, de immáron angolos átírással. Valóban, egy óriási neonfeliraton jobban, amerikásabban mutatott a három betű, a jól megjegyezhető Fox, mint akár a németes Fuchs, pláne a Fried-Friedmann...

Vilmos először mosodai inasként kezdte New Yorkban. De az idők szavát megértette, és 1908-ben már mozgóképvetítő-termet nyitott a Broadwayen. Aztán még egyet és még sokat. Későbbi nagy ötlete volt, hogy egyetlen óriási technológiai láncba fűzze a filmipart. De visszafelé. A vetítéstől a gyártásig.

Jelentős és maradandó alkotások születtek a 20th Century-nál. Fox alapelve a cselekmény, a fordulatosság, az érzelmesség, a humor, a látvány és az izgalom volt. Tehát a story. Amerika nem szépelgett. De ezt már Mr. President mondta Egri Oszkárnak. Az aranyásók, a vadnyugati grümdolók, a futószalagoknál robotoló munkások a moziban nem kívántak unatkozni. Ha a néző akárcsak egyszer is ásított, az a rendező Foxnál másodszor már nem kapott munkát.

Williamnak óriási érzéke volt a businesshez. Ő találta ki a "sztár" fogalmát, amely gyökeresen megváltoztatta az egész világon az emberek gondolkodását, viselkedését, öltözködését. Azt mondta: nem a film címét, nem az írók kell reklámozni, hanem a Csillagot. Futószalagon gyártotta és nagy pénzzel fizette a világhírességeket, s a nézők már miattuk mentek a mozikba, és változtattak hajszínt, frizurát, körömlakkot, s vettek magukra bukjelszoknyát.

De Fox még valamivel az élre tört. Hogy utat engedett a hangosfilmnek. A versenytársak sokáig nem merték átvenni az új találmányt - még Chaplin sem -, Fox azonban több száz mozijában egyszerűen elfelejtette a "néma" korszakot. Özönlött hozzá a tömeg.

Kicsit azért visszajött Európába. Berlinben, Párizsban afféle kis-Hollywoodot rendezett be. Magyarországra is iránt ugyan nem érdeklődött különösebben, de néhány filmírót, ötletembert, színészt alkalmazott, s egyebek között filmre vette Heltai Jenő egyik vígjátékát, a Naftalint. Olyannyira támogatta a magyarokat, hogy ekkoriban született stúdiójában a vicc: "Itt nem elég magyarnak, itt tehetségesnek is kell lenni." A terjeszkedés lett a veszte. Amikor jött a nagy válság, egyik napról a másikra 150 millió dollárt veszített. Ha ma számolnánk ki ezt a pénzt... Nem is szabad belegondolni. És ami a legszörnyűbb, a bankja is csődbe ment. Foxot végrehajtották, vagyonát elárverezték, lefoglalták és mindenéből kifosztották. Cégét lenyelték, a maradékot felosztották és újraszabták. Csak a három betű, a világhírűvé lett Fox maradt változatlan.

Egy óvatlan pillanatban meg akart vesztegetni valakit, talán egy bankárt, egy bírót, esetleg egy revizort; elkapták és hat hónapra lecsukták. A lapok címdalán - mutatis mutandis - most róla írtak hatalmas, izgalmas sztorikat.

És hogy erről a szédületes és fordultatos üzleti karrieréről mit tudtak a magyarországi rokonok? Tudtak, de keveset. Először is csak hírmorzsák jutottak el az itthon merőben más - vallásos - életformát élőkhöz. Másodszor a filmvilág luxusa, erkölcsé idegen volt a parókás nagynéniktől, a szakállas nagybácsiktól, s inkább a filigrán, gyenge csontú, ám nagy lélekerővel bíró Fuchs Lea Lottiról meséltek csodálattal, aki boldogkövéraljai üzletükbe Encsről, olykor gyalog, nagy hátikosárban hozta minden héten az árut. Az unoka mára csupán töredékszavakra emlékszik a családi Fox-sagából. Hogy egy-egy Színházi Élet-beli közlemény után otthon mégiscsak elhangzott valamelyik amerikai színésznő neve, hogy összesúgtak a rokonok, amikor megtudták: Vilmos bácsi börtönbe jutott. Aztán jött a háború, s a Fuchsokat, a Fried-Friedmannokat, az Ellenbogeneket a csendőrok vagonokba verték, és bizony a mozdony meg sem állt Auschwitzig. A gyilkosok pontosan, gyorsan dolgoztak; alig maradt életben valaki.

Dr. Egri Oszkár édesapja azt sem tudta, Vilmossal mi történt. Ezt az ifjú jogász csak Mr. Presidenttől tudta meg a Gundelben, ahová a kongresszusozók a búcsúvacsorára meghívták.

A cégből azonban mégsem csak a név maradt meg. Tovább élt az üzleti stratégia alapelve is, amit még Vilmos bácsi talált ki. De persze új részvényesek jöttek, új filmek, más networkök. A tulajdonosok dinamikus menedzsmentet választottak, kemény üzleti bajnokokat, akik persze kegyelettel emlékeztek az 1952-ben, 73 éves korában - ha nem is nyomorban, de igen szegényen - meghalt alapítóra.

Lám - mondták -, most is miatta jöttek el Magyarországra, ahová üzleti érdekek egyébként nem kötik őket. Dr. Egri Oszkár - noha maga is égett az üzleti tettvágytól - megértette, innen ugyan nem várhat egyetlen örökségdollárt se. Megette hát az obligát spárgakrémlevest, Mr. President egészségére megivott egy korty tokajit - elvégre mégiscsak erről a vidékről származik a Fuchs rokonság! -, és eltemetve egy szép álmot, csöndben hazament.

Csak a minap olvasta az interneten a hírt, hogy a Fox-birodalom az elmúlt évet újra horribilis haszonnal zárta, s a 2002. március 24-én megrendezendő Oscar-ünnepségen a Moulin Rouge (több kategóriában) alighanem további sikereket arat. Legyintett, mint aki tudja, bár neki, az utolsó örökösnek az Oszkárból csak a (kereszt)név jutott, de ez biztosan az övé lesz a 21st Centuryben is.